

بیانیه پایانی همایش

زیست بوم شکننده ایران در حالی با چالش‌های بزرگی مانند خشکسالی و فرسایش گسترده دست به گریبان است که افزایش جمعیت از یک سو و تصمیم‌گیری‌های غیر تخصصی حکمرانان، از سوی دیگر، آن را بیش از پیش در معرض آسیب قرار داده است. در این میان، کشاورزی ارتباط نزدیکی با محیط زیست داشته و تصمیم‌گیری‌ها در این حوزه می‌تواند به شدت بر پایداری زیست بوم ایران اثرگذار باشد. مهمترین گزاره‌های حاصل شده در دومین همایش ملی پژوهش‌های کشاورزی و زیست محیطی ایران که با هدف اصلی فراهم نمودن بستری برای گفتگوی علمی در ارتباط با این چالش‌ها در ۲۶ آبان ماه ۱۴۰۰ شمسی به میزبانی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان برگزار گردید، به شرح زیر اعلام می‌شود:

۱- مطالعات علمی به روشنی نشان می‌دهد که سوء مدیریت در برداشت بی‌رویه و بیش از حد ظرفیت ذخائر آبهای زیرزمینی و منابع آبهای سطحی کشور، موازنه آبی منفی شدیدی در عمده دشتهای و حوضه‌های آبریز کشور در پی داشته و این مهم را با توجه به کاهش نزولات جوی ناشی از اثرات گرمایش جهانی و تغییر اقلیم، به یکی از چالشهای اساسی زیست محیطی کشور بدل نموده است. تشدید بیابان‌زایی، افزایش وسعت و بسامد خشکسالی‌ها و فرونشست زمین که در گستره قابل توجهی از ایران عزیز آشکار است، شواهدی روشن از بحرانی بودن وضعیت سفره‌های آب زیرزمینی و منابع آبهای سطحی است که اقدامات فوری برای توقف این روند و اقدامات میان مدت و بلند مدت را برای جبران آنها می‌طلبد.

۲- کمبود منابع آب شیرین در کنار خشکسالی‌های شدید در سال‌های اخیر نه تنها بخش کشاورزی را با چالش‌های جدی مواجه ساخته است بلکه بخش‌های زیادی از محیط زیست را نیز تحت تاثیر خود قرار داده است. راهکارهای ارائه شده در سال‌های اخیر از قبیل انتقال آب بین حوضه‌ای و استحصال آب‌های ژرف در کنار نبود توجه به اقتصادی بودن آنها، اثرات مخرب زیست محیطی را می‌تواند به همراه داشته باشد. به نظر می‌رسد اصلاح ساختارهای حاکمیتی برای اصلاح مدیریت مصرف، بهبود راندمان روش‌های آبیاری سنتی و جایگزین کردن آنها با روش‌های آبیاری نوین و استفاده صحیح از جریان آب مجازی از مهمترین راهکارهای تخفیف و برون‌رفت از چالش‌های موجود باشد.

۳- مصرف بی‌رویه سموم و کودهای شیمیایی آثار مخرب فراوانی بر اجزای اکوسیستم شامل خاک، آب و اتمسفر برجا گذاشته و علاوه بر آن وجود بقایای سموم در محصولات کشاورزی، سلامت انسان‌ها را به عنوان مصرف کنندگان این محصولات در معرض تهدید قرار داده است. تغییر اقلیم ناشی از تصاعد گاز دی‌اکسیدنیتروژن حاصل از کودهای شیمیایی به عنوان یک گاز گلخانه‌ای عمده، مبحث جدی و مورد توجه پژوهشگران حوزه محیط زیست و اقلیم شناسی است.

- ۴- کشت نیشکر از لحاظ تناسب زراعی با توجه به شرایط خوزستان مورد تردید است. رشد این گیاه مصادف با نبود بارندگی بوده و برعکس، برداشت آن، مصادف با بارندگی و خیزی زمین است که در اثر تردد ماشین الات برداشت، منجر به تراکم شدید خاک در بسیاری از مزارع شده است.
- ۵- در کشت نیشکر، مصرف بسیار زیاد آب در واحد سطح منجر به مشکلاتی در توزیع نامناسب آب برای سایر زراعت‌ها و کشت‌ها مانند نخیلات در سطح استان شده است. این در حالی است که خشکسالی‌های پیاپی از یک سو و انتقال آب جهت صنایع آب‌بر در فلات مرکزی ایران، سبب شده است که تامین آب برای این گیاه به اندازه قبل میسر نباشد. همچنین، مصرف بی‌رویه آب به دلیل آبیاری سنتی و آبیاری بیش از حد این گیاه زراعی در برخی کشت و صنعت‌ها، سبب شده است که مصرف آب در این گیاه به حدود مصرف آب برنج برسد. به این ترتیب پیشنهاد می‌شود که برای عدم رخداد مشکلات مربوط به ادامه کشت این گیاه زراعی در استان، از یک سو به تناوب زراعی با گیاهانی مثل چغندر و یا کلزا توجه جدی شود و از سوی دیگر با مصرف بهینه آب در این زراعت، زمینه برای بهینه‌سازی مصرف آب و تخصیص آن برای سایر زراعت‌های موجود در استان فراهم شود تا بتوان کشت این گیاه را که اشتغال خانواده‌های بسیاری بصورت مستقیم و غیرمستقیم به آن وابسته است، تا حدودی حفظ نمود.
- ۶- با توجه به رابطه محیط زیست با معیشت و کیفیت زندگی جوامع محلی ضروری است تصمیم‌سازان، تصمیم‌گیران، برنامه‌ریزان و کارگزاران برنامه‌ها و طرح‌های توسعه به جای رویکرد‌های تقلیل‌گرا، بخشی‌نگر، و منطقه‌گرا، رویکردهای کل‌نگر و سیستمی مبتنی بر منافع همه ذینفعان درگیر را اتخاذ نمایند.
- ۷- "تجمعی تلقی نمودن پیوسته‌های زیست‌محیطی-اجتماعی" طرح‌های توسعه و یا در پیش گرفتن طرح‌های بدسازگار با تغییر اقلیم نظیر طرح‌های انتقال آب بین حوضه‌ای، تخریب زیست بوم‌ها و عدم توجه به موضوع آلاینده‌ها منجر به تهدید امنیت محیط زیستی جوامع محلی شده و پیامدهای ناگوار اقتصادی-اجتماعی در پی خواهد داشت.
- ۸- تنوع‌کنشگران مختلف و دیدگاه‌های متفاوت هر یک در سطوح خرد، میانی و کلان به نوعی جامعیت دیدگاهی را در مطالعات علمی می‌طلبد که خود نیازمند توجه به پژوهش‌ها و بررسی‌های میان‌رشته‌ای با تجمیع دیدگاه‌های علمی در حوزه‌های فنی و تکنیکی به عنوان بخش سخت‌افزاری و حوزه‌های اجتماعی و انسانی به عنوان بخش نرم‌افزاری مسایل مبتلا به در جامعه کشاورزی می‌باشد.
- ۹- دانشگاه‌ها باید مأموریت خود را نسبت به جامعه براساس مسئولیت اجتماعی و اخلاقی در راستای توسعه پایدار ایفا نمایند. علاوه بر آن لازم است ضمن افزایش تاب‌آوری و سازگاری جامعه با تغییر اقلیم، با توجه به روابط متقابل چندبعدی، پیچیده و پویا میان جامعه و محیط زیست، سبک زندگی "دوستدارانه محیط‌زیست" از طریق آموزش، آگاهی‌بخشی و نهادینه‌سازی رفتارهای مسئولانه ترویج شود.